

PRAVNI FAKULTET
ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE

BIBLIOTEKA

Novi Sad

**PRILAGOĐAVANJE PRAVNE REGULATIVE AKTUELNIM
TRENDOVIMA U REGIONU**

Priradio: Redovni profesor dr Milorad Bejatović

**ADAPTING LEGAL REGULATIONS TO CURRENT TRENDS IN
THE REGION**

Edited by: Full Professor Milorad Bejatović, PhD

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija Novi Sad
Faculty of Law for Business and Justice
University Business Academy Novi Sad

Novi Sad 2015.

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 24. – 26. septembra 2015. godine u Novom Sadu
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recezeni:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Mirko Kulić
Prof. dr Dragan Mrkšić
Prof. dr Bora Čejović
Prof. dr Miroslav Vitez
Prof. dr Milan Počuča
Prof. dr Milutin Đuričić
Prof. dr Zoran Pavlović
Prof. dr Ivan Joksić
Doc. dr Predrag Mirković

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 150

ISBN 978-86-6019-058-3

Štampanje Zbornika podržao
Sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj AP Vojvodine

Članovi Programskog odbora:

Prof. dr Marko Carić

Dekan Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,
Univerziteta Privredna akademija, Republika Srbija

Prof. dr Milorad Bejatović

Profesor Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Republika Srbija

Akademik prof. dr Miodrag Simović

Potpredsednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Prof. dr Borce Davitovski

Ss. Cyril nad Metodeus University, Republic of Macedonia

Prof. dr Kostadin Pušara

Predsednik Udruženja Lobista Crne Gore

Profesor Univerziteta Alfa u Beogradu, Republika Srbija

Prof. dr Bora Čejović

Predsednik Krivičara Srbije

Prof. dr Miroslav Vitez

Ekonomski fakultet u Subotici, Republika Srbija

Prof. dr Dragan Mrkšić

Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu, Republika Srbija

Prof. dr Branko Vučković

Predsednik Osnovnog suda u Kotoru, Republika Crna Gora

Čedomir Backović

Pomoćnik ministra pravde Republike Srbije

Doc. dr Mirko Smoljić

Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Republika Hrvatska

Prof. dr Rok Lampe

Research Institute of European Faculty of Law in Nova Gorica, Republic of Slovenia

Sebastian Spinei

Faculty of Law, University „Lucian Blaga”, Sibiu, Romania

Igor Denisov Yurevich

Vice President for Development at the Federal State Educational Institution of
Higher Professional Education, Omsk State Institute of Service, Russia

Članovi Organizacionog odbora:

Prof. dr Milorad Bejatović

Prof. dr Mirko Kulić

Doc. dr Predrag Mirković

Doc. dr Darko Golić

Dr. Dragan Grahovac

Sekretar skupa:

Msr Nenad Stefanović

UDK:343.91-053.6:343.163(497.6)

Prof. dr Zoran Pavlović / Zoran Pavlovic, PhD

Vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Associate Professor at Faculty of Law, University Business Academy in Novi Sad

E – mail: zoran.pav@hotmail.com

POLICIJSKO UPOZORENJE KAO POSEBNA ALTERNATIVNA MERA ZA MALOLETNE UČINIOCE KRIVIČNIH DELA U KRIVIČNOM PRAVU REPUBLIKE SRPSKE

Police Warning As a Special Alternative Measure for Juvenile Delinquents

A p s t r a k t :

Autori se u ovom radu bave policijskim upozorenjem kao posebnom alternativnom merom za maloletne učinioce krivičnih dela u krivičnom pravu u Republici Srpskoj. Naime, radi se o novini u postupku prema maloletnicima koja je uvedena donošenjem Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloletnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj. Nadležni tužilac u postupku prema maloletnicima prenosi deo svojih ovlašćenja na policiju, radi izricanja posebne alternativne mere kao mere sui generis koja ne egzistira u drugim zakonodavstvima sa prostora bivše Jugoslavije, ali i proširenjem obima krivičnih dela povodom kojih je moguća primena do sada postojećih mera, odnosno vaspitnih preporuka.

Ključne riječi: maloletnik, zakon, upozorenje, tužilac.

A b s t r a c t :

In this paper the authors address police warning as a special alternative for juvenile delinquents, who commit crimes in Republic of Srpska. It is a newly introduced procedure towards minors adopted within Law on protection and dealing with children and minors in criminal proceedings in Republic of Srpska. The relevant prosecutor in proceedings against minors transfers part of the jurisdictions to police, in order to impose special alternative measures as a measure sui generis, that is it does not exist in criminal codes of any other country of ex- Yugoslavia, but also by expanding the volume of criminal deeds with which it is possible to announce the measures existing so far, that is corrective recommendations. Imposing police warning implies with the minor fulfilling the following conditions: pleading guilty of committing a crime freely and voluntarily, there is sufficient evidence of minor committing a crime

and there were no previous warnings announced for that minor, no educational recommendations or any other criminal sanction. Reform of juvenile criminal law in Republic of Srpska requires considering experiences of Republic of Srpska through introduced alternative measure of police warning.

Keywords: *minor, law, warning, prosecutor*

UVOD

Na području savremenog krivičnog prava i kriminologije, naročito u periodu posle drugog Svetskog rata, problem maloletničkog kriminaliteta predstavlja jedno od najaktuelnijih i najdiskutovanijih pitanja. On je postao neuralgična tačka savremene kriminalne politike, i problem zaustavljanja ili barem usporavanja permanentnog porasta zaokupljaju sve više pažnju javnog mnjenja i doktrine.¹

Problemi delinkvencije mladih² izazivaju izuzetnu pažnju ne samo u nas nego i u drugim zemljama. Stanje i sastav maloletničkog³ kriminaliteta, kao i sva kretanja na ovom osetljivom društvenom području, budno se prate, jer predstavljaju značajan indikator stanja u društvu, naročito sa stanovišta poremećaja i nedostataka u porodičnoj, obrazovnoj, vaspitnoj, kulturnoj i socijalnoj sferi. Stoga se ove pojave veoma pažljivo prate i u Republici Srpskoj, sa željom da se i na tom području postignu rezultati koji odgovaraju socijalnim i ekonomskim prilikama, da se iskorene uzroci i uslovi koji pogađaju mlade. S druge strane, karakter i specifičnosti društvenog uređenja u Republici Srpskoj, kao i angažovanost svih društvenih snaga u tom pravcu, otvaraju mogućnosti da se ovoj problematici priđe svestrano, koordinirano i sveobuhvatno, onako kako ona, po svojoj socijalnoj i političkoj suštini i društvenim posledicama i zaslužuje.

1 Mladenović-Kupčević, R. (1967) *Saučesništvo u krivičnim delima maloljetnika*, Godišnjak pravnog fakulteta u univerziteta u Sarajevu, br. XV, Sarajevo, str. 270.

2 Pretežno se maloletničkom delinkvencijom smatraju samo ponašanja koja predstavljaju krivični i prekršajni delikt. Ima mišljenja da je ova pojava znatno šira. Krstić, O. (2009) *Maloljetnička delinkvencija*, Univerzitet sinergija, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, str. 23. Više vidjeti u: Jašović, Ž. (1983) *Kriminologija maloletničke delinkvencije*, Naučna knjiga, Beograd, str. 15.

3 Dete je, u skladu sa zakonom, svako lice koje nije navršilo 18 godina života. Maloletnik je dete koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina života. Mladi maloletnik je maloletnik koji je u vreme izvršenja krivičnog djela navršio 14, a nije navršio 16 godina života. Stariji maloljetnik je maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja krivičnog dela navršio 16, a nije navršio 18 godina života. Mlade punoletno lice je lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 18, a nije navršilo 21 godinu života. O značaju podele maloletnika na mlade i starije maloletnike više videti u: Petrović, B., Jovašević, D. (2006) *Izvršno krivično/kazneno zakonodavstvo*, Pravni fakultet univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 195.

Savremena politika suzbijanja maloletničkog kriminaliteta predstavlja izrazito dinamično područje u kome se premanentno istražuju nove mogućnosti za postizanje efikasnijih rezultata.⁴

Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj se utvrđuju posebna pravila postupanja prema deci koja se nalaze u sukobu sa zakonom, mlađim punoletnim licima i deci koja su žrtve ili svedoci po kojima su dužni da postupaju sudovi, tužilaštva, uključujući ovlašćena službena lica, organi starateljstva, porodice, škole, institucije na svim nivoima društvene zajednice, kao i drugi učesnici uključeni u krivičnu proceduru na način kojim se bez diskriminacije unapređuje osećaj dostojanstva i lične vrednosti deteta, uzima u obzir uzrast deteta, najbolji interesi deteta, njegovo pravo na život, opstanak i razvoj, omogućava da dete u skladu sa uzrastom i zrelošću izrazi svoje mišljenje po svim pitanjima koja se na njega odnose, pri čemu sva zalaganja treba da vode rehabilitaciji i socijalnoj reintegraciji deteta i njegovom preuzimanju konstruktivne uloge u društvu.⁵ Ovaj zakon sadrži odredbe koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela koje se odnose na materijalno krivično pravo, odredbe o organima koji ga primenjuju, krivični postupak i izvršenje krivičnih sankcija, kao i odredbe o krivičnopravnoj zaštiti dece na čiju štetu je izvršeno krivično delo. Odredbe ovog zakona primenjuju se i na punoletna lica kada im se sudi za krivična dela koja su učinila kao maloletnici, a ispunjeni su uslovi koje predviđa navedeni zakon, kao i na lica koja su krivično delo učinila kao mlađa punoletna lica. U vremenu u kojem se u Republici Srbiji radi na reformi krivičnog odnosno kaznenog prava uopšte, iskustva drugih zemalja sa istom pravnom tradicijom ali i novim rešenjima koja uvode zaslužuju sigurno posebnu pažnju, dok se nalazimo pred izazovom stvaranja sistema kaznenog prava Srbije.

1. ULOGA POLICIJE U POSTUPANJU PREMA MALOLETNICIMA

Dodatna afirmacija alternativnih formi postupanja ostvarena je uvođenjem nove vrste alternativnih mera u maloletničko krivično pravo u Bosni i Hercegovini, pod nazivom policijsko upozorenje, kao mere *sui generis* koja ne egzistira u drugom zakonodavstvima sa prostora bivše Jugoslavije, ali i proširenjem obima krivičnih dela povodom kojih je moguća primena do sada egzistirajućih takvih mera, odnosno vaspitnih preporuka.⁶

4 Šire u: Radulović, Lj. (2009) *Politika suzbijanja maloletničkog kriminaliteta: „What works“?*, Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, vol. XXXVIII, 1-2, str. 8.

Šire u: Radulović, Lj. (2009) *Politika suzbijanja maloletničkog kriminaliteta: „What works“?*, Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, vol. XXXVIII, 1-2, str. 8.

5 Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 01-101/10 od 25. januara 2010. godine)

6 Gurda, V. (2012) *Novine na planu sankcionisanja maloljetnika u novom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Bihaću, br. 1/2012, Bihać, str. 143

Uloga policije, odnosno policijskih službenika u postupanju prema maloletnim učiniocima krivičnih delikata (krivičnih dela i prekršaja) izuzetno je obimna, složena i važna. Naravno, razlog za ovu konstataciju je jednostavan i on se odnosi na činjenicu da prvi kontakt, odnosno prvu komunikaciju sa maloletnim licem u sukobu sa zakonom, po pravilu, ostvaruju pripadnici policije. S druge strane, policijski službenici koji su posebno edukovani, odnosno osposobljeni za postupanje prema maloletnicima, po pravilu, čine i prvu, a često i najvažniju kariku organizovane i stručne borbe, kako protiv maloletničkog prestupništva, tako i u krivičnopravnoj zaštiti dece i maloletnika oštećenih krivičnim delima.⁷ Svakako, ovdje se radi o onim policijskim službenicima koji poseduju posebna znanja iz oblasti prava deteta i maloletničkog prestupništva, a u pravilu, to su oni policijski službenici koji su prisustvovali edukaciji, odnosno stručnom osposobljavanju organizovanom od strane Ministarstva pravde Republike Srpske, a prema Programu edukacije o sticanju posebnih znanja i kontinuiranom stručnom osposobljavanju i usavršavanju lica koja rade na poslovima prestupništva mladih i krivičnopravne zaštite dece i maloletnika, odnosno *ostalih* učesnika u postupku prema maloletnicima koji je, shodno odredbi člana 197 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj doneo ministar pravde Republike Srpske oktobra 2010. godine.

2. ALTERNATIVNE MERE PREMA MALOLETNICIMA – POLICIJSKO UPOZORENJE

Kada govorimo o alternativnim merama i krivičnim sankcijama koje se preduzimaju i izriču prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, treba istaći da je pored neformalnih opomena maloletnim učiniocima krivičnih dela koje izriču policijski službenici policijskih organa i drugih sličnih ovlašćenja pripadnika policije u postupku prema maloletniku, Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj propisana i posebna mera upozorenja, odnosno alternativna mera pod nazivom policijsko upozorenje. U konkretnom slučaju radi se o formalnijoj opomeni, odnosno posebnom upozorenju koje izriče policijski službenik maloletnom učiniocu krivičnog dela i to isključivo za krivično delo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine (tzv. bagatelni kriminalitet).

3. SVRHA IZRICANJA

Svrha izricanja mere policijskog upozorenja slična je onoj koja je predviđena za izricanje vaspitnih preporuka, te je tako ona dvojako kumulativno određena na sledeći način:

⁷ Maloletnik je osoba posebne uzrasne kategorije i biopsihičkih osobina. Bošković, M. (2006) *Kriminologija*, Univerzitet u Novom Sadu, Pravni Fakultet, Novi Sad, str. 475.

a) svrha izricanja mere policijskog upozorenja jeste da se ne pokreće krivični postupak prema maloletniku za učinjeno krivično delo ili da se obustavi već pokrenuti krivični postupak i

b) da se primenom policijskog upozorenja utiče na pravilan razvoj određenog maloletnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako on ubuduće ne bi činio krivična dela.

Dakle, i kada je policijsko upozorenje u pitanju, radi se o alternativnoj meri isključivo specijalno-preventivnog karaktera koja vodi vansudskim oblicima intervencije.

Prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj, primena mere policijskog upozorenja regulisana je posebnim podzakonskim aktom, odnosno Pravilnikom o primjeni mjere policijskog upozorenja koji je doneo ministar unutrašnjih posiova Republike Srpske. Ovim Pravilnikom propisan je postupak primene alternativne mere policijskog upozorenja prema maloletnom učinioocu krivičnog dela, kao i uslovi, ciljevi, rokovi, sprovođenje, organi koji učestvuju u primeni mere policijskog upozorenja i vođenje evidencije o izrečenim merama upozorenja, a sve u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj.

4. USLOVI ZA IZRICANJE

Prema navedenom Pravilniku, policijsko upozorenje može se izreći ukoliko su ispunjene dve grupe uslova. Prva grupa uslova odnosi se na ispunjenje onih elemenata koji se tiču radnji postupanja nadležnog policijskog službenika prilikom izricanja policijskog upozorenja. Dakle, ovdje se radi o nizu pravila prema kojima postupaju policijski službenici policijskih organa, s tim da se podrazumeva da su to oni policijski službenici koji imaju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih.⁸ Prvo i svakako najvažnije od njih, jeste ono pravilo po kojem policijski službenik ispitivanje maloletnika vrši isključivo uz odobrenje tužioca za maloletnike koje je pribavljeno pre ispitivanja maloletnika, o čemu policijski službenik sastavlja posebnu službenu belešku. Nadalje, policijski službenik ispituje maloletnika u prisustvu njegovog branioca, roditelja, staraoca, odnosno usvojioaca, a ukoliko su roditelji, staratelj, odnosno usvojilac maloletnika sprečeni da prisustvuju ispitivanju maloletnika, odnosno ukoliko njihovo prisustvo ne bi bilo u interesu maloletnika, policijski službenik ispituje maloletnika u prisustvu predstavnika organa starateljstva ili predstavnika ustanove za smeštaj maloletnika.

Obaveze policijskog službenika su posebno defnisane kada se maloletnik prvi put ispituje. Naime, policijski službenik koji pristupa ispitivanju maloletnika ima obavezu obavestiti maloletnika pre početka prvog ispitivanja najprije u pisanoj

⁸ UNICEF Publikacija, *Prava deteta i maloletničko pravosuđe - odabrani međunarodni instrumenti*, Centar za prava deteta, Beograd, vol. 3, str. 73.

formi, a nakon toga i usmenim putem, na njegovom maternjem jeziku, odnosno na njemu razumljiv način, o njegovim pravima iz člana 143 stav 2 Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 53/2012). Radi se o sledećim pravima maloletnika, i to:

- a) da mu se saopšti za koje krivično delo se tereti i koji su to osnovi sumnje protiv njega,
- b) da maloletnik nije dužan izneti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja,
- c) da maloletnik može uzeti branioca po svom izboru koji može biti prisutan njegovom ispitivanju, kao i da ima pravo na branioca bez naknade u slučajevima predviđenim zakonom,
- d) da se maloletnik može izjasniti o delu koje mu se stavlja na teret i izneti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist (ako to učini u prisustvu branioca njegov iskaz je dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i bez njegove saglasnosti može biti pročitani i korišćen na glavnom pretresu),
- e) da maloletnik ima pravo u toku istrage razmatrati spise i razgledati pribavljene predmete koji mu idu u korist, osim ako nije reč o spisima i predmetima čije bi otkrivanje moglo dovesti u opasnost cilj istrage,
- f) da maloletnik ima pravo na besplatne usluge prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se koristi prilikom ispitivanja,
- g) da maloletnik bude ispitan u prisustvu branioca, roditelja, odnosno staraoca ili usvojioca, ili predstavnika organa starateljstva.

Maloletni učinilac krivičnog dela mora imati branioca prilikom prvog ispitivanja od strane tužioca za maloletnike ili policijskog službenika, odnosno tokom celog krivičnog postupka (pokretanja i vođenja krivičnog postupka), bez obzira na vrstu i visinu krivične sankcije koja je propisana za konkretno krivično delo. To podrazumeva i ostale obaveze nadležnih organa, odnosno policijskog službenika i tužioca za maloletnike u pogledu branioca maloletnika, s obzirom na to da maloletnik mora imati branioca i onda kada policijski službenik izriče policijsko upozorenje, odnosno i u situacijama kada tužilac za maloletnike uslovljava nepokretanje postupka prema maloletniku ispunjenjem vaspitne preporuke iz člana 26 zakona. Nadalje, svakako treba istaći i obavezu postupajućeg sudije za maloletnike koji na predlog tužioca za maloletnike ili policijskog službenika postavlja branioca po službenoj dužnosti ukoliko maloletnik, njegov zakonski zastupnik ili srodnici maloletnika nisu uzeli branioca. Branilac po službenoj dužnosti mora imati posebna znanja propisana zakonom iz oblasti dečijih prava, prestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite (Pravilom 15.1 Pekinških pravila propisano je da će *maloletnici tokom celog postupka imati pravo da ih predstavlja pravni savetnik ili pravo na besplatnu pravnu pomoć kada je u dotičnoj zemlji takva mogućnost predviđena*, dok se u Pravilu III 18a Havanskih pravila kaže:

*Maloletnici treba da imaju pravo na advokata i na besplatnu pravnu pomoć gde takva vrsta pomoći postoji, kao i da redovno komuniciraju sa svojim advokatom. Privatnost i poverljivost komunikacije biće obezbeđeni.*⁹

Polijski službenik ima obavezu da u roku od 24 časa ispita maloletnika, zatim da prikupi sve potrebne dokaze, te pribavi socijalnu anamnezu¹⁰ i podatke o ranijem životu maloletnika, te uz službeni izveštaj tužiocu za maloletnike dostavi i svoj obrazložen predlog da se maloletnik za konkretno učinjeno krivično delo samo upozori. U postupku prikupljanja potrebnih dokaza polijski službenik koji je ovlašćen da podnese predlog za izricanje polijskog upozorenja takode pribavlja:

- a) od organa starateljstva već pomenutu socijalnu anamnezu, kao i podatke o eventualno ranije izrečenim vaspitnim merama tom maloletniku,
- b) od suda i tužilaštva podatke o eventualno ranije izrečenim vaspitnim preporukama i
- c) podatke iz kaznene i prekršajne evidencije ukoliko je maloletnik evidentiran u ovim evidencijama.

Ukoliko tužilac za maloletnike nakon razmatranja predloga za izricanje mere polijskog upozorenja utvrdi da postoje dokazi da je maloletnik učinio krivično delo i da, s obzirom na prirodu krivičnog dela i okolnosti pod kojima je krivično delo učinjeno, te raniji život maloletnika i njegova lična svojstva, pokretanje krivičnog postupka ne bi bilo celishodno, tužilac za maloletnike daje traženo odobrenje i predmet dostavlja polijskom službeniku polijskog organa kako bi ovaj maloletniku izrekao polijsko upozorenje. Podrazumeva se da polijsko upozorenje izriče polijski službenik sa posebnim znanjima iz oblasti prava deteta i maloletničkog prestupništva (potreba specijalizacije u okviru policije predviđena je Pravilom 12.1 Pekinških pravila.

Ukoliko tužilac *odobri* traženo polijsko upozorenje, polijski službenik će najkasnije u roku od tri dana od dana dostavljanja (vraćanja) mu konkretnog predmeta, maloletniku izreći polijsko upozorenje i tom prilikom mu ukazati na društvenu neprihvatljivost i štetnost njegovog ponašanja, posledice koje takvo ponašanje može imati po njega, kao i na mogućnost vođenja krivičnog postupka i izricanja krivične sankcije u slučaju ponovljenog izvršenja krivičnog dela.¹¹

Saopštavanju odluke o izricanju polijskog upozorenja mogu prisustvovati branilac maloletnika, roditelj, staralac, odnosno usvojilac, a ukoliko su i roditelji, staralac, odnosno usvojilac maloletnika sprečeni da prisustvuju, odnosno ukoliko

9 Grupa autora (2013) *Zaštita i postupanje sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Banja Luka, str. 187

10 Više u: Mitrović, Lj. (2011) *Uloga organa starateljstva u postupku prema maloljetnicima*, Zbornik radova sa Međunarodnog naučnog skupa: Krivično zakonodavstvo i prevencija kriminala, Brčko.

11 Grupa autora (2013) *Zaštita i postupanje sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Banja Luka, str. 188.

njihovo prisustvo ne bi bilo u interesu maloletnika - oduka se saopštava u prisustvu predstavnika organa starateljstva ili predstavnika ustanove za smještaj maloletnika. Odluka će se svakako zabeležiti u spisu i izraditi u pismenoj formi.

Policijski službenik, u roku od tri dana od dana izricanja mere policijskog upozorenja, o svojoj donetoj odluci pismeno obaveštava tužioca za maloletnike, zatim maloletnika, njegovog branioca, roditelje, odnosno staraoca ili usvojioca maloletnika, organ starateljstva, kao i oštećenog, uz navođenje razloga za donošenje ovakve odluke. Važnom svakako treba istaći i činjenicu da priznanje maloletnika da je učinio krivično delo, ne može biti korišćeno protiv njega u bilo kom drugom kasnijem postupku.

Druga grupa uslova koji moraju biti ispunjeni prilikom izricanja policijskog upozorenja odnosi se na poštovanje principa srazmernosti, posebno uz vođenje računa o dobrobiti maloletnika koji je izvršio krivično delo. Naravno, zakonodavac propisuje mogućnost izbora i primene zakonom predviđene krivične sankcije i alternativnih mera koje će biti prilagođene ličnim svojstvima, sredini i prilikama u kojima maloletnik živi i u srazmeri sa okolnostima i težinom učinjenog krivičnog dela i uvažavanjem prava lica oštećenog krivičnim delom.

Sadržinski posmatrano, radi se o formalnijoj opomeni, odnosno posebnom upozorenju koje izriče ovlašćeno službeno lice maloletnom učiniocu krivičnog dela uz ispunjenje dva uslova.¹²

Na prvom mestu, izricanje policijskog upozorenja podrazumeva kod maloletnog lica, učinioca krivičnog dela ispunjenje sledećih uslova:

- a) da maloletnik priznaje učinjeno krivično delo,
- b) da je priznanje učinjenja krivičnog dela dato slobodno i dobrovoljno,
- c) da postoji dovoljno dokaza da je maloletnik učinio krivično delo i
- d) da prema maloletniku nije ranije izricano policijsko upozorenje, primenjena vaspitna preporuka ili izricana neka druga krivična sankcija.

Kako izricanje policijskog upozorenja predstavlja snažno oruđe u rukama policijskih organa (na čije uvođenje su u potupku donošenja zakona dosta primedbi dali predstavnici pravosuđa), to zakonodavac detaljno uređuje pravila prema kojima postupaju policijski službenici prilikom njegove primene. Pre svega, podrazumeva se da ovaj postupak vode oni policijski službenici koji imaju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih. Naravno, veoma važno pravilo postupanja prema maloletnom licu jeste ono pravilo prema kojem

12 Mitrović, Lj., Grbić-Pavlović, N. (2012) *Vaspitne preporuke – krivičnopravne mjere sui generis*, aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt), XLIX redovno godišnje savetovanje Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, septembar, str. 281.

polijski službenik ispitivanje maloletnika vrši isključivo uz odobrenje tužioca za maloletnike.¹³

U odredbi člana 23 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj uređuje se značajno pitanje koje je vezano za evidenciju izrečenih mera policijskog upozorenja. Za ovu vrstu evidencije sam zakon ne upotrebljava naziv *kaznena evidencija*, jasno potencirajući razliku između ovih mera (kao vrste alternativnih maloletničkih mera izrazito specijalno preventivnog karaktera) i drugih vrsta krivičnih sankcija (u prvom redu kazni i mera upozorenja) koje su vezane za punoletne učinioce krivičnih dela i koje se zasnivaju na krivici i osudi takvih lica. Zbog činjenice da kriminalna karijera maloletnika može da traje više decenija (pa čak ponekad i poia veka), logično je da poseban značaj i uioogu u suzbijanju maloletničkog kriminaliteta imaju evidencije o izrečenim merama policijskog upozorenja ovakvim učiniocima krivičnih dela (posebno zbog utvrđivanja postojanja povrata uopšte, a naročito specijalnog povrata). Dakle, podaci o izrečenim alternativnim merama policijskog upozorenja se vode u posebnim evidencijama koje nemaju karakter krivične evidencije. Ove evidencije vode policijski organi, svakako ne prema propisima krivičnog prava. Njihovi podaci se ne mogu upotrijebiti na način kojim bi se mogao ugroziti maloletnik i njegovo vaspitanje.

U pogledu uloge policijskog organa u postupku prema maloletnicima značajno je pomenuti i pravii koja se odnose na lišenje slobode maloletnog lica od strane policijskog službenika za slučaj postojanja osnova sumnje da je maloletno lice izvršilo krivično delo, odnosno kada postoje razlozi predviđeni u članu 197 stav 1 t. a), b) i v) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, odnosno čl. 96 i 97 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj).

Lišenje slobode maloletnika predstavlja faktičku meru o kojoj policijski službenik ne donosi nikakvo rešenje. Najduže vreme trajanja lišenja slobode maloletnika jeste onoliko koliko je to potrebno da se maloletno lice lišeno slobode sprovede tužiocu za maloletnike *bez odlaganja*, a najduže do 12 časova. Na lišenje slobode maloletnika se ne može izjaviti žalba iz razloga što je lišenje slobode maloletnika limitirano rokom, najduže do 12 časova tako da eventualna žalba ne bi mogla sanirati nedostatke ili eventualne posledice lišenja slobode, te bi stoga bila bespredmetna.

Pored prednjeg, Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj propisuje još niz pravila ponašanja policijskih službenika za slučaj lišenja slobode maloletnog lica, poput onih koja govore da se *svi kontakti policijskog službenika sa maloletnikom obavljaju na način koji u punoj meri poštuje ličnost maloletnika i podržava njegovu dobrobi*”, zatim *bilo koji postupci koji narušavaju fizičko i mentalno zdravlje maloljetnika su zabranjen*”, i o lišenju slobode *polijski službenik odmah obaveštava roditelje, odnosno staraoca ili usvojioca maloletnika, branioca i nadležni organ starateljstva*, a maloletnik lišen

13 *Ibidem*.

slobode za vrijeme dok se nalazi u nadležnoj organizacionoj jedinici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske...*smešta se u prostoriju tako da nije u kontaktu sa odraslima ...dok se dovođenje maloljetnika obavlja na način koji štiti njegovo dostojanstvo i pretpostavku nevinosti*, itd.

5. UMEMSTO ZAKLJUČKA

Uloga policije, odnosno policijskih službenika u postupku prema maloletnicima posebno je značajna. Za decu koja dođu u sukob sa zakonom policija je obično prva tačka kontakta u okviru formalnog sistema krivičnog pravosuđa. Aktivnosti policijskog službenika koji privodi ili hapsi dete mogu promeniti njegov život na pozitivan način, ali to će zavisiti od samog policijskog službenika koji je zadužen za konkretni slučaj, odnosno od njegovih stavova, znanja, veština i sposobnosti koje poseduje. Pekinška pravila su međunarodni dokument koji se bavi kontaktom između dece i policije. Pored neformalnih opomena maloletnih učinilaca krivičnih dela koje preduzmaju policijski službenici policijskih organa i drugih ovlašćenja policijskih službenika u postupku prema maloletniku, Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku je propisana i posebna mera upozorenja pod nazivom policijsko upozorenje¹⁴ o kojoj će ovde, a zbog njena značaja i činjenice da se ova mera po prvi put pojavljuje na ovim prostorima, biti više reči. Radi se, dakle, o formalnijoj opomeni, odnosno posebnom upozorenju koje izriče policija maloletnom učiniocu krivičnog dela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine (tzv. bagatelni kriminalitet). Kao što smo mogli da vidimo, policijsko upozorenje može se izreći ukoliko su ispunjene dve grupe uslova, i to¹⁵: prva grupa uslova odnosi se na ispunjenje onih elemenata koji se tiču radnji postupanja policijskog službenika pri izricanju policijskog upozorenja. Ovde se radi o nizu pravila prema kojima postupaju policijski službenici policijskih organa; naravno, podrazumeva se da su to oni policijski službenici koji imaju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih, a osnovno od njih jeste pravilo po kome policijski službenik ispitivanje maloletnika vrši isključivo uz odobrenje tužioca. Nadalje, policijski službenik ispituje maloletnika u prisustvu njegovog branioca, roditelja, staratelja, odnosno usvojioca, a ukoliko su roditelji, staratelj, odnosno usvojilac maloletnika sprečeni da prisustvuju ispitivanju maloletnika, odnosno ukoliko njihovo prisustvo ne bi bilo u interesu maloletnika, policijski službenik ispituje maloletnika u prisustvu predstavnika organa socijalnog staranja ili predstavnika ustanove za smeštaj maloletnika. Policijski službenik ima obavezu u roku od 24 časa ispitati maloletnika i prikupiti sve potrebne dokaze, te uz službeni izveštaj tužiocu dostaviti i obrazložen predlog da se maloletnik za konkretni slučaj samo

14 Mitrović, Lj. (2009) *Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, vol. 47, br. 2.

15 Selman, Dž., Mitrović, Lj., Uletilović, D., Mirkonj, N., Šain, D. (2010) *Postupanje sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*, Ministarstvo pravde Republike Srpske i UNICEF, Banja Luka, str. 73.

upozori. Ako tužilac nakon razmatranja predloga utvrdi da postoje dokazi da je maloletnik učinio krivično delo i da, s obzirom na prirodu krivičnog dela i okolnosti pod kojima je krivično delo učinjeno, te raniji život maloletnika i njegova lična svojstva, pokretanje krivičnog postupka ne bi bilo celishodno, tužilac može dati traženo odobrenje i predmet dostaviti policijskom siužbeniku policijskog organa da maloletniku izrekne policijsko upozorenje. Ako tužilac ne odobri izricanje policijskog upozorenja, o tome će obavestiti policijskog službenika i pre pokretanja pripremnog postupka razmotriti mogućnosti i opravdanost izricanja vaspitne preporuke ili će doneti naredbu za pokretanje pripremnog postupka. Ukoliko tužilac *odobri* policijsko upozorenje, policijski službenik će najkasnije u roku od tri dana od dana dostavljanja mu predmeta, maloletniku izreći policijsko upozorenje i tom prilikom mu ukazati na društvenu neprihvatljivost i štetnost njegovog ponašanja, posledice koje takvo ponašanje može imati na njega, kao i na mogućnost vođenja krivičnog postupka i izricanje krivične sankcije u slučaju ponovnog izvršenja krivičnog dela. Saopštavanju ove odluke (o izricanju policijskog upozorenja), prisustvuju branilac maloletnika, roditelj, staratelj, odnosno usvojilac, a ukoliko su roditelji, staratelj, odnosno usvojilac maloletnika sprečeni da prisustvuju, odnosno ukoliko njihovo prisustvo ne bi bilo u interesu maloletnika, odluka se saopštava u prisustvu predstavnika organa socijalnog staranja ili predstavnika ustanove za smještaj maloletnika. Odluka će se svakako zabeležiti u spis. Policijski službenik u roku od tri dana od dana donošenja odluke o izricanju policijskog upozorenja pismeno obaveštava tužioca, maloletnika, njegovog branioca, roditelja, odnosno staratelja ili usvojioaca maloletnika, organ socijalnog staranja, kao i oštećenog, uz navođenje razloga za donošenje ovakve odluke. Važnim svakako treba istaći i činjenicu da priznanje maloletnika da je učinio krivično delo, ne može biti korišćeno protiv njega u bilo kojem drugom naknadnom postupku; poštovanje principa srazmernosti, posebno uz vođenje računa o dobrobiti maloletnika koji se nalazi u sukobu sa zakonom. Naravno, zakonodavac propisuje mogućnost izbora i primene zakonom predviđene sankcije i mera koje će biti prilagođene ličnim svojstvima, sredini i prilikama u kojima maloletnik živi i u srazmeri sa okolnostima i težinom učinjenog krivičnog dela i uvažavanjem prava lica oštećenog krivičnim delom.

Izricanje policijskog upozorenja podrazumijeva kod maloletnog lica ispunjenje sledećih uslova: da maloletnik priznaje izvršeno krivično delo; da je priznanje počinjenja krivičnog dela dato slobodno i dobrovoljno; da postoji dovoljno dokaza da je maloletnik učinio krivično delo i da prema maloletniku nije ranije izricano policijsko upozorenje, primenjena vaspitna preporuka ili izricana neka druga kivična sankcija.

Prema zakonu, primena mere upozorenja reguliše se posebnim podzakonskim aktom koji donosi Vlada Republike Srpske, a na predlog ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske. Naravno, a na osnovu iskustava drugih zemalja, možda se može očekivati da policijska upozorenja formalno budu dvojaka, i to u formi službenog pismena koje nadležni policijski organ šalje maloletnom licu, odnosno pre svega njegovim roditeljima ili licima kojima je maloletnik poveren na staranje s ciljem njihovog obaveštavanja, odnosno upoznavanja sa eventualnim nedopuštenim ponašanjima maloletnika, uz upozorenje, odnosno pretnju primene

strožijih mera i sankcija i usmena policijska upozorenja koja se sastoje u obavljanju službenih, pre svega informativnih razgovora preduzetih od strane starešine policijskog organa, s jedne strane, i roditelja, odnosno lica kome je maloletnik poveren na staranje, s druge strane.

LITERATURA :

- (1) Bošković, M. (2006) Kriminologija, Univerzitet u Novom Sadu, Pravni Fakultet, Novi Sad;
- (2) Grupa autora (2013) Zaštita i postupanje sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Banja Luka;
- (3) Gurda, V. (2012) Novine na planu sankcionisanja maloljetnika u novom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Bihaću, br. 1/2012, Bihać;
- (4) Jašović, Ž. (1983) Kriminologija maloletničke delikvencije, Naučna knjiga, Beograd;
- (5) Krstić, O. (2009) Maloljetnička delinkvencija, Univerzitet sinergija, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka;
- (6) Mitrović, LJ. (2009) Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, 2009;
- (7) Mitrović, LJ. (2011) Uloga organa starateljstva u postupku prema maloljetnicima, Zbornik radova sa Međunarodnog naučnog skupa: Krivično zakonodavstvo i prevencija kriminala, Brčko;
- (8) Mitrović, LJ., Grbić-Pavlović, N. (2012) Vaspitne preporuke – krivičnopravne mjere sui generis, aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt), XLIX redovno godišnje savetovanje Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd;
- (9) Mladenović-Kupčević, R. (1967) Saučesništvo u krivičnim delima maloljetnika, Godišnjak pravnog fakulteta u univerziteta u Sarajevu, br. XV, Sarajevo;
- (10) Petrović, B.; Jovašević, D. (2006) Izvršno krivično/kazneno zakonodavstvo, Pravni fakultet univerziteta u Sarajevu, Sarajevo;
- (11) Radulović, LJ. (2009) Politika suzbijanja maloljetničkog kriminaliteta: „What works“?, Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, vol. XXXVIII, 1-2;
- (12) Selman, DŽ., Mitrović, LJ., Uletilović, D., Mirkonj, N., Šain, D. (2010) Postupanje sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, Ministarstvo pravde Republike Srpske i UNICEF, Banja Luka;
- (13) Shernhorst, N. (2011) Ustavnosudska zaštita prava djece, Hrvatska pravna revija, br. 11;
- (14) UNICEF Publikacija, Prava deteta i maloletničko pravosuđe - odabrani međunarodni instrumenti, Centar za prava deteta, Beograd, vol. 3;

- (15) Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicim u krivičnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 01-101/10 od 25. januara 2010. godine);
- (16) Krivični zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske” br. 49/03, 108/04, 37/06,70/06 i 73/10);
- (17) UN Convention on Rights of a Child, preuzeto sa sajta: <http://www.unicef.org/crc/>

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Магице српске, Нови Сад

340.134(497)(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп “Прилагођавање правне регулативе
актуелним трендовима у региону” (2015 ; Нови Сад)**

[Zbornik referata sa Međunarodnog naučnog skupa “Prilagođavanje pravne regulative aktuelnim trendovima u regionu”, 24-26. septembar 2015, Novi Sad] / [priređio Milorad Bejatović]. - Novi Sad : Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, 2015 (Novi Sad : Feljton). - 825 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 150. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz većinu radova.

ISBN 978-86-6019-058-3

а) Правна регулатива - Усаглашавање - Балкан - Зборници
COBISS.SR-ID 299340807